

"Els científics haurien de mullar-se"

Martí Boada (Sant Celoni, 1949), naturalista "a peu d'obra", com ell s'estima considerar-se, ha estat el primer català a rebre el premi Global 500 de la UNESCO, equiparable al Nobel ambiental. La seva lluita a favor de l'equilibri natural, però, és una història escrita des dels petits espais, també universals, en què Boada ofereix una lliçó d'honestedat i compromís.

Al safareig de casa seva, a Sant Celoni, Martí Boada hi ha muntat una nova UVI per a amfibis en crisi. La sala de convalescència és el menjador, sota la tele en un confortable terrari on en Raül i en Fat, dos gripaus ex-anorèxics, ara obesos, segueixen les tirallongues televisives en família tot esperant que arribi l'hora d'hivernar.

Als 45 anys, Martí Boada encara comparteix amb el Gerald Durrell adolescent de *La meua família i altres animals* una curiositat amistosa i il·limitada per qualsevol forma de vida que tingui a l'abast, sigui un faig centenari o una cucu repulsiva. Amb el Durrell adult, ja difunt, Boada hi té en comú l'orografia arrodonida, el sentit de l'humor i la tendència a disfressar-se de naturalista, encara que no siguin de veritat. I de quina manera.

Llicenciat en geografia, professor de l'Autònoma i col·laborador de diversos programes divulgatius, en Martí s'estima més considerar-se un divulgador de l'educació ambiental "a peu d'obra". Però deixem que sigui el Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament qui en faci el currículum. "Mr Boada va muntar la primera escola de natura de l'estat espanyol, que va dirigir durant dotze anys, i ha estat membre fundador d'almenys vuit organitzacions no governamentals per a la defensa del medi (...) és membre de nombroses institucions ambientals, i autor d'una extensa obra escrita que inclou una quarantena de llibres sobre la relació entre l'home i l'entorn, més de vint manuals per a estudiants i docents, i més de 150 articles científics i de divulgació (...) el seu exemple demostra, un cop més, que les persones individuals que segueixen el seu propi camí també poden assolir fites, i, a vegades, obrar miracles."

Per tot això, Martí Boada i Junça ha estat el primer ciutadà català a rebre el premi Global 500 de la UNESCO, equiparable al Nobel ambiental. Amb aquest guardó, el naturalista de Sant Celoni entra a formar part d'un selecte grup internacional de consultors, entre els quals es compten —o es comptaven— Jacques Cousteau, David Attenborough, Chico Mendes, Al Gore i el Duc d'Edimburg. El passat mes de juny, a Pretòria i amb tots els honors, Martí Boada va rebre la nominació de mans de Nelson Mandela, amable i emocionat, que li va assegure

rar que ara la lluita pel medi ambient és una de les seves prioritats.

—Això em va dir. Al seu país hi ha problemes socials d'una severitat tremenda, que són prioritaris, és clar. Però globalment, per al futur del món, i per al futur de la societat i de l'espècie humana, em va dir, aquest és el gran repte. És la lluita del futur, que passa per una solidaritat efectiva i no simulada del primer món amb el Tercer Món. La lluita pel medi ambient és la lluita per un futur més just, en el sentit social i en el sentit ambiental, que són inseparables.

—*No tothom hi està d'acord, en això. Mira en Josep Maria Espinàs i el seu llibre L'ecologisme és un egoisme...*

—L'Espinàs és una persona de gran elegància i correcció, però en aquest llibre va dir coses molt desafortunades. En el seu to, sempre tan ponderat, va fer una desqualificació de molt mal gust. Jo no tinc per què defensar-lo, perquè l'ecologisme ja es defensa sol, però és que penso que el país li deu molt. Tots tenim un deute amb aquesta gent a qui es posa, d'una manera insultant, l'etiqueta de beneïts, de catastrofistes...

—*D'apocalíptics, catastrofistes, insolvents, mancats de rigor...*

—Sí, sí, és l'etiqueta que se'ls penja als ecologistes. Però aquesta feina que fan de vigília social, d'estar a l'aguait, d'una manera absolutament filantròpica i desinteressada, no mercenària, és el que ens ha salvat moltes coses que ara celebrem. Mira els aiguamolls de l'Empordà, que havien de ser una macrourbanització tipus Empuriabrava, amb tots els permisos en regla. O els espais més valuosos de la Garrotxa, el Delta, el Montseny... Tot això ho ha salvat la mobilització popular, gràcies a la iniciativa de petits grups que no van dubtar a enfrontar-se a processos judicials, a persecucions de la policia, a calabossos, a garrotades... Mentrestant, els Espinàs del país ens deien que érem quatre desgraciats. Aquesta desqualificació fàcil de l'ecologisme és un eructe. Un eructe de mal gust.

—*Potser és pitjor quan s'intenta enfrontar ecologistes i pagesos, o ecologistes i pescadors... quan s'acusa l'ecologisme d'anar contra interessos econòmics i llocs de treball.*

—Això té mala fe, perquè quan nosaltres diem que un espai s'ha de salvar, no ho diem per una mena de curiositat burgesa o culta. La

desaparició d'una espècie no ens preocupa tant per l'espècie mateixa, que ja és prou, sinó perquè aquesta desaparició ens marca l'inici d'un daltabaix en l'equilibri d'aquell espai.

A més, no som ningú, com a espècie, per atorgar-nos el dret de destruir o fer desaparèixer éssers vius. La demagògia en aquest aspecte, dir que posem una sargantana o un astor per davant del pagès o del paleta, és també una demagògia d'absolut mal gust.

—Però a vegades, certament, semblen interessos irreconciliables.

—Per això hem de parlar de la sostenibilitat. La sostenibilitat no és cap estratègia subliminal de la casa Belcor, ni de la casa Wonderbra. La sostenibilitat és un plantejament molt seriós: compatibilitzar els interessos locals que actuen sobre un ecosistema amb l'equilibri d'aquest.

L'agricultura, per fer-se compatible, ha de ser competitiva, però biològica: una agricultura que dignifiqui la gent la gent del país, que no posi en perill el futur del territori. Dit en termes bancaris, que no posi en perill el capital d'aquell espai, que és el seu sistema natural.

—Però tot això carrega sobre els pagesos una responsabilitat molt feixuga.

—Sí és cert que recau sobre el pagès. I és cert també que ens trobem amb una pagesia vençuda, derrotada, en què els joves han hagut de marxar, perquè aquesta és una vida molt sacrificada. És un sector en crisi profunda, i no és estrany que es miri amb una mica de por els temes de protecció i conservació de la natura...

Però és que també hi ha hagut la tendència a mirar els pagesos com adversaris, o a ignorar-los, en el millor dels casos. A finals d'aquest segle XX som molt arrogants amb la cultura pagesa, ramadera, forestal... ignorem del tot la saviesa dels pagesos.

—Toquem poc de peus a terra, vols dir.

—Un dels problemes més greus que té la gestió del territori al nostre país, la gestió de la natura i dels espais naturals, és que es fa des dels despatxos. Mira com estan els nostres espais naturals: buits de gent que els prengui el pols.

A mi em cau la cara a terra de vergonya quan veig com parlen dels alzirars, i de com s'han de gestionar, gent que no els coneix. Gent que parla del Montnegre sense haver-lo vist, que segurament no sap ni on és el Sot de la Remor. Aquesta, per mi, és una situació absolutament esbiaixada, absolutament anòmala. Hi ha una ignorància tremenda. Ja pots posar-ho: jo denuncio la ignorància que dels espais naturals tenen la majoria dels que dirigeixen el país, des de la gestió i des de la ciència. La denuncio.

No es pot parlar de la natura amb aquesta arrogància, amb aquest despotisme il·lustrat, amb aquesta visió de cap de setmana; "oh, aquest cap de setmana he passat pel Cap de Creus i ho tenen fatal, aquesta gent..." "És que fa venir esgarrigances.

“Jo crec que l'educació ambiental hauria d'anar adreçada sobretot als polítics, als banquers, als industrials. Aquesta és la urgent. I no s'hi val l'excusa que hi ha poca informació: d'informació en tenim a dojo, no podem donar l'abast.”

—Quin tipus de política ambiental diries que es fa a Catalunya?

—Parlant en general, jo crec que és una política molt lligada a les directives europees. En això hem de dir que Catalunya ha passat al davant d'altres comunitats autònomes espanyoles. Hi ha una conselleria de Medi Ambient, hi ha tota una política diguem-ne d'intervenció en matèria de contaminació de rius, de control d'emissions atmosfèriques, gestió de residus...

Això he de reconèixer que és força notori. En matèria de parcs naturals, en canvi, hi ha una situació increïble, amb una dispersió anòmala de competències; hi ha parcs que són d'Agricultura, parcs de Diputació, un parc del Patronat de Collserola...

—Fa la sensació, sovint, que l'administració és massa tolerant amb els delictes ambientals, actitud impensable en altres tipus de delictes.

—És evident que, al Consell de Govern, hi té molt més pes el conseller d'Indústria que el de Medi Ambient. Això es veu clarament en aquestes intervencions tan tímides contra els excessos que fa el món industrial. Uns excessos impropis, que fins i tot xoquen amb les directives de la Comunitat Europea. Hi ha massa coses que s'excusen en nom de la competitivitat, però jo crec que la competitivitat no pot passar per aquestes coses.

—I, a vegades, fa la impressió que pot fer més política ambiental un fiscal de Medi Ambient, amb denúncies i sancions, que no un conseller.

—Sí, és possible que funcioni amb més independència.

—Quins són, ara mateix, els principals problemes ambientals a què ens enfrontem?

—Són els problemes típics d'una país desenvolupat, del Primer Món. Uns problemes de gran severitat, lligats al model de desenvolupament: un nivell de consumisme espectacular —a Catalunya produïm 1,300 kg de deixalles diàries per ciutadà, un consum d'aigua de 300 litres diaris— unes cotes elevadíssimes d'emissions...

El canvi climàtic és un fet. I és un fet cert, científic i solvent, malgrat les controvèrsies, que ja ha provat el departament d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Als Països Catalans hi ha hagut un increment tèrmic de gairebé un grau... de 0,8 dècimes, concretament. Ja no podem separar el canvi climàtic dels problemes de sequera, de risc d'ignibilitat i combustibilitat dels boscos, del canvi d'escenaris ambientals. Això és molt preocupant.

S'ha de dir, d'altra banda, que Catalunya és un país amb una certa tradició d'educació ambiental que arrenca de la Renaixença, i això suposa un punt d'esperança important... però el fet és que no podem funcionar sols, tancar Catalunya com un iglú, perquè els problemes ambientals són transfronterers. Per això, jo crec que la millor manera de ser solidaris amb l'Amazònia,

amb l'Antàrtida, i amb Madagascar... és actuar al Llobregat, i al Ter, i al Fluvià, i al camp de Tarragona.

Però jo no passaria factura exclusivament a les administracions. El problema és que els programes electorals són de quatre anys, i als cicles de la natura en segueixen uns altres de ben diferents. Si la natura tingués cicles de quatre anys seria fantàstic: als parcs ens hi posarien fanals, i rajola de València... Però són cicles llargs, i tenim problemes ambientals que cap polític amb ganes de futur s'atreveix a agafar-los per les banyes, perquè tindrien un cost electoral terrible. Posa't a retallar consum, per exemple. Posa't en el tema cotxes, retalla confort...

—Tinc entès que prepares una història ambiental dels Països Catalans... en quina fase estàs?

—Estic encara en fase de recollida de fons documentals, mentre vaig estructurant el projecte... m'he posat un termini de dos anys per donar-li forma. Es tracta de veure com ens ha anat en aquest país, en l'ordre ambiental, en els últims deu mil anys. Però no voldria que es convertís en un exercici d'erudició ple de curiositats, ple d'anècdotes, sinó que voldria que fos un instrument de gestió. Em sembla que ara hi ha una falta de rigor molt important, quan es parla de reintroduir una espècie, de recuperar-ne una altra, de la invasió d'espècies foranes... Jo voldria ordenar tot això. I, per exemple, llistar les espècies que ens han vingut de fora, que, als Països Catalans, són unes cinc-centes.

I llavors, estudiar els canvis que s'han produït al nostre entorn. Què ens van portar els romans, els àrabs, que ens van ensenyar... La història dels coneixements agrícoles i forestals, l'evolució del dret, de quina manera els avatars històrics han anat afectant els sistemes naturals. I això inclou coses com la introducció de la rata, de la patata, de tecnologies com el xerrac, els fertilitzants... Fins arribar al dia d'avui: el moment en què el que sempre havia estat un riu, durant segles i segles, deixa de ser un riu i esdevé un abocador. El moment dels grans canvis ambientals, amb la revolució industrial i post-industrial, el pas dels dendrocombustibles als combustibles d'origen fòssil, l'increment demogràfic, les grans contaminacions... Hem perdut més espècies vegetals i animals en els últims trenta anys, que en els últims mil·lennis.

—Deixaràs una història ambiental pràcticament tancada, doncs.

—Espero que no. Jo vull ser positiu, vull ser optimista, i penso que ens en sortirem. Però, per

—Què t'han vist, els de les Nacions Unides, per donar-te aquest premi?

—En fi, es veu que valoren molt el paper del que ells anomenen els 'silent partners', el treball silenciós, estar a peu d'obra, diguem-ne, més que el vedetisme, i estar fent sopars i tot això.

—A peu d'obra vol dir estar al Montseny?

—O al Montnegre, sí. Aquest ha estat el meu laboratori. M'hi he passat tota la vida, i sé que mai no ho arribaré a conèixer del tot. I quan la gent em diu "com és, que no te'n vas a l'Antàrtida...?" Doncs he tingut moltes oportunitats de marxar lluny, però és que amb això ja en tinc prou. I no per localisme, o perquè tingui una visió tancada. Soc tan universal com vulguis, però amb això en tinc prou. Des del punt de vista científic, soc l'home amb més emocions per metre quadrat.

primera vegada en la història de la humanitat, ja no estem davant un futur més bo o més dolent, més just o més injust, sinó d'un futur insegur. Ara ja sabem, i que diguin els Espinàs de torn el que vulguin, que el planeta no pot aguantar el nostre ritme. Si demà el tercer món ens copiés en els patrons de consum, el planeta ja no ho aguantaria.

I jo pateixo una mica pels adolescents que ens puguen. Jo crec que estan espantats, i no ens ho perdonen... és lògic. No és just això que els fem constantment amb l'educació ambiental, aquesta pressió que els portem a l'escola.

—A tu, que ets un dels pioners de l'educació ambiental, segons les Nacions Unides, et sembla inútil, l'educació ambiental?

—Inútil, no. Però em poso en el lloc del mestre que ha de passar al nen aquesta angoixa, quan som nosaltres, la societat adulta, els que tenim els mitjans per a resoldre, de debò, els problemes. Es com si els pas-

séssim la responsabilitat als nens: recolliu bé les deixalles, vigileu bé, que el planeta perilla... És egoista, per part nostra, i d'una gasiveria existencial tremenda, perquè, com a mínim, els hauríem de deixar el planeta tal com l'hem trobat. Jo crec que l'educació ambiental hauria d'anar adreçada sobretot als polítics, als banquers, als industrials. Aquesta és la urgent. I no s'hi val l'excusa que hi ha poca informació: d'informació en tenim a dojo, no podem donar l'abast. El que convé és que circuli correctament.

—Es culpa dels científics, això?

—La ciència és arrogant, moltes vegades. Funciona en grups tancats, que fan les seves publicacions des d'una torre d'ivori, que no es relacionen socialment. Els departaments universitaris, els investigadors, s'haurien d'airejar més, haurien de fer circular els coneixements. I haurien de mullar-se. Ara els científics no es volen acostar a l'administració, pensen que és una cosa lletja, i sovint ens trobem que les decisions que ha pres l'administració no estan ben contrastades, no estan ben connectades.

—Ja per acabar...

—Ja per acabar, jo voldria dir que és molt important que les persones humanes assumim la nostra senzillesa com a espècie. Que perdem aquesta arrogància d'espècie dominant, mestressa de la creació. Cal que ens adonem que som una espècie modesta, que ha de conviure amb el medi d'una manera molt més respectuosa, molt més reverent. Ens cal modèstia existencial.

Fúlvia Nicolàs